

Kukkunიაატიპ ოკალუტუასართა

Kukkunიაატიპ Microsoft *Office*-პ პროგრამისუტ ალლათუ იპოკ. ტაამაამატ უინდოუს პროგრამიტ ალლათ ასიგალუგიტ კარასაასიამუტ იკუნნეკაყკაართარიაკარპოკ. ტამანნა აკორნარპალაასანგილაკ, ტასამი თოორსიინარლუნი იკუნნეკართუსსატუტ ააკკიუსუგაამატ.

Kukkunიაატიპ სანნაატა ანნერსაა *ავტომატიკ* თანეკართარპოკ. ტაასუმა კალაალიტ ოკაასი ოკაასერსიალი კისისაანგიუსართუტ (მილიარდით არლალისსუიტ) ატუარსინნაავაი ნუტანილუ ოკაასილიორსინნაალი. უანი ‘ოკაასეკ’ იმატუტ პაასინეკასააკ სუილუნნიიტ ნაკიტატ კისისილუ ატაკატიგისსუტ ილუტუტ ნაკინნერთაკანგისუმიკ აკუნნილიტ. ტაკკუ სანიტიგუტ *Kukkunიაატიპ* პროგრამიტ არლალიტ ავტომატიპ *უორდი*ლუ აკორნანი ატავეკართარნერანი აკუსისუტ იმარაი, ტასა ატუისუპ ავტომატილუ აკორნანი ატავეკართისისუტ. კისიანი ავტომატი ტასაავოკ სისტემიპ “კარასაა”.

Kukkunიაატიპ ოკაასეკ ატუისუპ ომერუამი (სკერმიმი) ნამნინეკ ალლათა ატუართარპაა. ოკაასეკ სუკუიარლუგუ აკორნაკუტეკანგისუმიკ მისისორსინნააკუნიუკ ოკაასიპ ტულიანუტ ნუტტარპოკ. სუკუიარლუგუ მისისორსინნაანგიკკუნიუკ *უორდი* პეკკუსარპაა ატატიგუტ ააპალაართუმიკ თიტარნეკკულლუგუ, თაავა ოკაასიტ ტასუნგა ასინგუსუტ ნაკინნერმიტ ატაასიმიტ ამერლანერუსუტ ტულიარლუგიტ აასარპაი, ტასა “ტულიარლუგიტ სიუნნერსუისორფია” (ფორსლაგსილსტეა). სოორლუ კუკკუსუმიკ იმა ალლათოკარსიმაპატ *აკივოკ* თაავა ავტომატი ოკაასინიკ მაკკუნიუნგა სიუნნერსუისუსააკ *აკივოკ*, *ანივოკ*, *აკივოკ* ილ.ილ.

Kukkunიაატიპ version 1.0-იტაა კალუნაატ კუკკუნიიატეკაავისა ატუაასინნაასუსიასუტ ამერლათიგისუნიკ ატუაასინნაასუსეკარპოკ. მაანნა საკკუმნერნერათა ნალანი ოკაასიტა 80 %-იისა მისსაი ატუარსინნაავაი. ტამანნა აალაკაატიტუტ ნაამმაგინარლუინნართუტ ოკაათიგისარიაკარპოკ. ტაამაატოკ ატუაასინნაასუსია პილერტოკისუმიკ სული ანნერტუსარსინნაალისსავარპუტ ლინგსოფტ პისაასუმიკ ისუმაკატიგისსუტეკარფიგისიგატსიგუ ინგერლაავართუმიკ ოკაასიტ უიგუთილუ კატერსატ ლინგსოფტ ავაკკულლუგუ ნუტარტერსინნაასაკატსიგიტ, მაანნაკკუტ ინტერნეტ აკკუტიგალუ ააკკააკაკ ინნარლერნაკუ ილუანუტ იმმერსუუსუმიკ ნიტარტაკკატსინნუტ აანეკარსინნაასუმიკ პეკარატა. ტამანნა ტეკნიკიკკუტ იმა ააკკიპარპუტ პროგრამი ააკკააკაკ ოკაასინიკ კატერსანიკ იმაკანგისოკ დონლოადერტილუგუ კისიანი ილუანი ლინკილერლუგუ ოკაასილერფიუპ სერვერიანუტ. აალეკკაარნერმი ოკაასიტ კატერსატ პიორეერსუტ იკკუტისსავაი, კისიანი ოკაასიტ კატერსატიგუტ ინგერლაავართუმიკ ილართორტასავაკუტ უკიულლუ აფაათა აკკერსუპ ილუანი ოკაასინიკ ატუაასინნაასუსია version 1.0-იპ ილუანი 90 %-ინგუსსააკ.

Kukkunიაატიპ სული ამიგაატეკალარლუნილუ კუკკუნეკართიტიაასააკ version 1.0-იმი ააკკინგისოორსიმასატსინნიკ. პინგარნერტუტ ეკკაასინნაავარპუტ *Kukkunიაატიპ* სული ‘კორრეკურლისტე’-მიკ პეკანგიმმატ, ტასა ოკაასიტ იმმიკკუტ სამმისარიალიტ აამალუ მარლოკუსანიკ ისუმაკართართუტ (სოორლუ ალლარიაატსიტ ნუტაატ ნაკინნერნიკ არლაკართუნიკ ნიკინგასსუტეკართართუტ, ს.ი. კანგატუტ ალლალუგუ *ბიილი* ნუტაამილუ აალაკანგერსაკკატ ნაპერტორლუგიტ ალლანეკარფისსაა *ბილი*. აამმა კინგულიარსუიტ ოკართალერსიმანერი სიულიარსუუნერუსუტუტ ოკალუტუტ ოკართაასიანნუტ ნაპერტუუკკუნნაართუტ, ს.ი. *უკალისუტ* ნუტაართალუ ნალისინნი ინუუსუნნერუსუტ ოკართაასიას მალილუგუ *უკალერტუტ*.) ოკაასიტ თაამაატუტ ტულიარლუგუ სული ოკაასილიორტუნიტ აკუერინეკარსერლუგიტ ოტაკკივაკუტ ნერიუპუგულლუ version 2-მი თამაკკუ ილანგუსინნააკუმარლუტიგიტ. აამმატაკაკ პროგრამეერიინერმი ‘კუმაატ’ არლაკართუტ სიუმორსიმაკავაკუტ, თაკკუ version 2-მი ააკკერეერსიმათისსაატ ნაატსორსუუტიგარპუტ. ასსერსუუტიგალუგუ ავტომატიპ თაკკისინი ერსიუტინიკ პარლათსისარნეკ (მეტატესემიკ თანეკართართოკ) სული იმმიკკოორტისინნაანგიკკალარპაი, სოორლუ ოკაასეკ ეკკორტუმიკ ალლათაკ *კეკკა* ოკაასერლუ კუკკუსუმიკ ალლათაკ *კიკკა* სული იმმიკკოორტისინნაანგიკკიმმაკიტ.

Automati Oqaasileriffimmit pilersinneqarpoq, kisianni Officep iluani atorsinnaanngorlugu suliarinnittuuvoq Lingsoft a/s Helsinkimiittoq (allatut oqaatigalugu taakku kompiləriisuupput). Lingsoftikkormiut aamma Nunani Avannarlerni Europami Asiamilu nunani arlalinni kukkuniiaatit kompilerernikuuaat.

Automati oqaatsinit katersanit qarasaasiamut allallugit immiussuussanik aternik 12.000-it missaaniittunik, taggisinik 40.000-inik oqaluutinillu 35.000 missaaniittunik, oqaaseqqanillu 1.000-it missaaniittunik imaqarpoq. *Automati* aamma kisitsisilersuummik (talgeneratorimik) naqinnernillu naalisaasersuummik (akronymgeneratorimik) imaqarpoq 'oqaasinngorlutik' naalisagarpasuit kisissaanngiusartut, soorlu *SIK-mi, 2006-imi* aamma *KNAPK* ilisarisinnaaniassammagit. Oqaatsit katersat tunngavigisaat tassaapput kalaallisut oqaatsit Erik Fleischerip Paamiuneersup katersorsimasai katillugit 350.000-iusut. Taakku Erik-up ukiut sisamanngulersut matuma siorna Oqaasileriffimmut tunissutigivai. Siunissami oqaatsinik nutaanik pilersuinissaq annerusumik automatiskimik pilersussaavoq, maannakkummi *automati* ima pisinnaasaqalertigaaq allaat Sermitsiaq Atuagagdliutitdlo nammineerluni isummaminik atuarsinnaallugit atuareerunigillu oqaatsit paasinngisani tulleriiarlugit atuarneqarsinnaanngortillugit saqqummiuttarlugit.

Automati imatut suleriaaseqarpoq; nagguiit oqaatsini katersaniittut leksikoni aqqusaaqqaartarpaat. Tamatuma kingorna nagguiit ataatsimik amerlanernilluunniit uiguusersorsinnaasarpai. Oqaatsit pilerlaat tamakku digital grammatikitut ittumut ingerlateqqinneqartarput, taassumalu naanerit pisariaqartut ikkussussavai. Tamatuma kingorna oqaatsit taakku leksikonimut nutaamut ingerlateqqinneqartarput pisariaqarpallu ataatsimik amerlanerluunniit annernik uiguusersoqqissavai. Tamatuma kingorna taamatut oqaasiliat nipitigut allattariarsornikkullu malittarisassiat pigisani atorlugit oqaatsitigut katitikkat nutaat taakku passutissavai. Assersuutigisigu kalaallisut oqaatsitta ilaat *qimmeqaravinnqooq*:

Oqaatsip sananeqaatai immikkoortiteraanni imaassapput *qimmeq+qar+gavit+gooq*, oqaaseq taanna automatip malittarisassialerivittaatigooreeruni imaalissaaq; *qimmeqaravinnqooq* taamaalilluni kalaallit oqaasiattut ilimanaateqartutut nalilertarpaa ataatigut aappaluttumik titarnilersortariaqanngitsoq.

Automati Oqaasileriffimmit pilersinneqarpoq ukiut marluk inulaarlugit ingerlanerini. Tamanna pissutsinut allanut nalinginnaasumik isigissagaanni sivikitsuararsuuvoq. Taama sivikitsigisumik pilersinneqarneranut pissutaasoq tassaavoq ilisimatuut nunanit allaneersut annertuumik uagutsinnut kajumillutik ikiuussimmata. Annerpaamik qitiusumik ikiuuttut ilagaat ilisimatusarfimmi ilinniartitsuuneq Trond Trosterud, Tromsøp Ilisimatusarfianeersoq. Trond datalingvistiuvoq (tassa qarasaasiaq atorlugu oqaasileritooq) qaffasissorujussuarmik piginnaasalik. Akunnerit untritillit arlaqartut aningaasarsissutigiginagit sullippaatigut amerlasuutigullu inuup taassumap uagut ajunngisaarfigeqaatigut. Annernik naggueqatigiit Samet automatiat uagutsinnut alakkarneqarsinnaaqqummagu pioreersoq oqaatsitsinnut tulluussarlugu nalimmassarsinnaaqqullugu, naqqaniit piluusaarluta aallartinnginniassagatta. Taamaammat Tromsøp Ilisimatusarfiata serverianiipput kukkuniiaatitta tammatsaalineqarluni kopia, taassumattaq nutarterneqarnerani nakkutilliissutaaterput aamma tassaniippoq. Soorluli tamakku naammassanngikkaluartut. Trondip aamma programmeeriinitsinni ikiorpaatigut, assersuutigalugu kisitsisilersuutitta (talgeneratoritta) teknikkikkut pisarioqisup allanneqarnera inuup taassumap qujanaqisumik isumagaa.

Suliap aallunnerani aamma iluatsitseqaluta ikiorteqarpugut angummik inuusuttunnguamik

piginnaaneqarluinnartumik, tassa Finlandimioq *Tero Avellan*. Tero Finlandimi programmeeriillaqqinnerpaanut ilaavoq (suli polyteknisk universitetimi ilinniartuugaluarpog, kisianni Nokiakkut qitiusoqarfianni tamakkuninnga aallussisut pingaarnerit akornanniilereerpoq). Linuxip platformiata pisarioqisup suliatinnullu qitiulluinnartup ingerlannerani ilisimasortarisimavarput, taassumalu Oqaasileriffimmi sulisut Perl aamma PHP atorlugu programmeerinerminni paatsiveerulluinnaleraangata tasissersugarisarsimaqai.

Oqaasileriffimmi siunnersortaanertut atorfeqartup Per Langgårdip programmi suliarisimavaa grammatikkilu immikkuullarissog systemip pisariaqartitaa pilersissimallugu. Erik Fleischerip oqaatsit katersaaterpassui iluarsartuullugit passunneqarsimapput Ilisimatusarfimmi oqaasilerinermut ilinniarnertuumit Oqaasileriffimmi ilinniartutut ikiortaasumit Marianne Hansenimit aammalu ilisimatusarnernikkut ikiortigisatsinnit Elisa Isaksenimit. Taakku qanoq ilisukkulluunniit Erik Fleischer oqarasuaatitigut qujanaqisumik akunnattuungasaraangamik paasiniaavigalugu saaffiguarinnaasarsimavaat. Tekniki eqqarsaatigalugu nutarterinermi annerusumik suliaqartussaavoq ilisimatusarnikkut ikiortaasog Aviaq Tobiassen, Oqaasileriffimmi atorfillit Lisathe M. Kruse aamma Nuka Møller oqaasilerinermut tunngassutilinni ikiortigalugit.

*Kukkunii*aatip 2002-mi aallartisarneqarnerani Nunafonden aningaasaliisarsimavoq aammalu Nunani Avannarlerni Oqaatsitigut Siunnersuisoqatigiit (Nordens Sprogråd) ineriartortitsinertaani ikiuuttuusimavoq. Taakku saniatigut Oqaasileriffiup ukiumoortumik Namminersornerullutik Oqartussanit aningaasaliissutigisartagaannit 2005-imeersunit 2006-imeersunillu matussuserneqartarsimapput, taamaattoq suliaq manna 2005-imi immikkut 380.000 kr.-inik suliamut matumunnga atugassanik aningaasaliiffigineqarsimalluni.